

İstanbul Basın Toplu Asliye Ceza Mahkemesi yüksek katına,
Dosya No.968/49 Talimat.

Dilokçe konusu: Savunmadır.

İ d d i a

Ankara Savcılığının Basın Hz.1968/648, Basın Es.1969/37 sayı ve 3/3/69 tarihli iddianamesinde, mensub olduğumuz dernekler adına ortaklaşa yayınladığımız bildiri ile ,mensub olduğumuz dernekler siyasetle iştigal edemediği halde dernekler adına siyasetle iştigal ettiğimiz, aynı zamanda gayeler dışında faaliyette bulunduğumuz iddia edilmekte, bundan dolayı da 3512 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi gereğince cezalandırılmamızla birlikte derneklerimizin de feshine karar verilmesi istenmektedir.

S a v u n m a

İddianamede ileri sürülen hususlar gerçeğe tamamiyle aykırı olup sayan iddia makamının cezalandırılmamız ve derneklerimizin feshedilmesi yolundaki her iki isteginin de reddedilmesi ve beraatımıza karar verilmesi gerekir. Şöyle ki:

1. 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 5/6/1946 tarih ve 4919 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 1 inci fıkrasına göre:

"Tüzüğünde yazılı amaç ve konular dışında faaliyette bulunan dernekleri idare edenler hakkında 10 liraya kadar hafif para cezası hükmolunur."

Olayda bu cezai hükmün tatvik şartları, unsurları yoktur. Şöyle ki:

1) Çerek İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneğinin tüzüğünden ve bu tüzüğü açıklayan kuruluş gerekçesinden, gerekse Demokratik Devrim Derneğinin tüzüğünden açıkça anlaşılacağı üzere, her iki dernek de siyasi gayeli derneklerdir. Gerçekten de İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneğinin tüzüğü ile kuruluş gerekçesinde derneğin gayesinin "emperyalizm, kapitalizm ve feodalizmle ve bunların sonucu olan işsizlik ve pahalılıkla savaş gayesi olduğu" tam bir açıklık ve kesinlikle belirtildiği gibi, Demokratik Devrim Derneğinin tüzüğünün 2 nci maddesinde de aynı siyasi gaye, gene aynı tam bir açıklık ve kesinlikle aynı şekilde belirtilmiştir: "Tarihimizin bu döneminde ,emperyalistlere, işbirlikçilere, ve toprak ağalığı düzenine karşı olarak ,27 Mayıs ve bu hareketin getirdiği Anayasa özgürlüklerini sonuna kadar savunmak; halkı her türlü iç ve dış sömürden kurtulmuş tam bağımsız, özgür bir Türkiye doğrultusunda olmak anlamını taşır. Bu amaçla kurulmuş dernekimizin amacı: Emperyalizme, tutucu ve gerici akım ve davranışlara karşı, özgürlüklerin sonuna kadar savunulmasından yana olan herkesin parti, sendika ve dernek v.b. ayırımları gözetmeksizin bir ortak cephede hareketleri yolunda gösterilen ve gösterilecek diğer çabalara katkıda bulunmaktır..!"

Her iki dernek tüzüğünün "Derneğin amaç ve görevleri" başlığını taşıyan işbu 2 nci maddelerinin bundan sonra gelen bendlерinde de iki derneğin

de bu siyasî amaçlarına erişmek için yapacakları ~~görevleri~~ tamamiyle siyasî nitelikteki görevleri birer birer gösterilmiş bulunmaktadır.

Alman Medenî Kanunu şârihlerinden Palandt/Danckelmann'ın belirttiği gibi (§ 21 şerhi, 1) ,bir derneğin gayesini tayinde tüzüğünün tüm muhtevasına göre gittiği ana-gayeye bakılmak gerekir. Bu esasa göre, yukardaki tüzük ve kuruluş gerekçesinindeki açık hükümler karşısında, üyesi bulunduğumuz derneklerin siyasî gaye güden dernekler olduğu aşığıdır.

İndi, Medenî Kanununun kaynağı olan İsviçre Medenî Kanunu şârihlerinden Hafter, siyasî dernekleri şöyle tanımlamaktadır: "Siyasî dernekler, devlet yönetim ve yasama işlerini ele geçirmek ya da etkilemek yoluyla toplumu ilgilendiren işlerle uğraşan şahıs birlikleridir." (Hafter, İsviçre Medenî Kanunu Şerhi, madde 60, N.12.)

Görüldüğü ki, doktrinin bu tanımına göre, siyasî parti niteliğinde olmayan siyasî dernekler, "devlet yönetim ve yasamasını etkilemek yoluyla toplumu ilgilendiren her türlü işlerle, mes'elelerle uğraşırlar"; bu uğraş, Anayasanın 29 uncu maddesinin garantisini altında bulunan ~~bu~~ derneklerin hem hakkı, hem de görevidir.

Böylece ,emperyalizm ve feodalizmle (toprak ağallıyla) ,gerekse bunların sonucu olan işsizlik ve pahalılıkla savaş gayesini güden derneklerimiz, hem bu genel hukuk prensibi gereğince, hem de yukarıya aynen alınan tüzüklerindeki açık hükümler, özellikle İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneğimizin tüzüğünün 2 nci maddesinin e) bendindeki: "Dernek, yurdumuzun her yerinde konferanslar, mitingler, gösteri yürüyüşler, çeşitli eğitim ve başkaca davranışlar düzenleyerek halkımızın bilinçlenmesine çalışır." hükmü ile g) bendindeki: "Dernek, emekçi halkımıza faydalı ve amacı ile gelişmeyen başkaca bütün işleri yerine getirmeyi görev sayar." hükmü ve Demokratik Devrim Derneği tüzüğünün 2 nci maddesinin f) bendindeki: "Dernek, ...konferanslar, ~~ve~~ seminerler, açık oturumlar, sergiler düzenleyerek emekçi sınıf ve tabakaların devrimci yönde eğitilmelerine çalışır; bildiriler ve çeşitli yayınlarla yurt ve dünya sorunlarına üzerinde derneğin görüşlerini yansıtarak uyarılarda bulunur." hükmü gereğince, iktidar partisi yöneticilerinin yanlış tutumlarını eleştirebileceği gibi, kondisini doğrudan doğruya ve yakından ilgilendiren "Türkiyede devrimci (sosyalist) eylemin bugünkü sorunları" konusundaki bir açık oturuma da üyelerinden birini konuşmacı olarak gönderebilir ve bu üye, Türkiye İşçi Partisi gibi emperyalizm ve feodalizme karşı savaş gayesini güden bir muhalefet partisinin yöneticilerinin yanlış tutum ve davranışlarını, özellikle derneklerimize üye olan Türkiye İşçi Partisi üyelerine bu yöneticilerin "Ya parti, ya dernek" diye baskı yaparak derneklerimizden çekilmeye zorlamalarını, derneklerimizden çekilmeyenleri Partiden ihrac etmelerini eleştirebilir, ihraçların kaldırılmasını savuna-

bilir; bu yoldaki bir bildiriye de katılabilir.

Şunu da ekleyelim ki, Hafter'in de yukarıya aynen alınan açıklamasında belirttiği üzere, siyasi derneklerin "toplumu ilgilendiren bütün işlerle uğraşması" zorunlu olduğundan ve siyasi partiyle siyasi dernek arasındaki başlıca mahiyet farkı da bunlardan ~~würden~~ birincisinin seçimlere katılmasına karşılık, ikincisinin seçimlere katılmamasından ibaret bulunduğundan, Cemiyetler Kanununun 15 inci maddesindeki "Siyasi Partilerden başka Cemiyetler, birden fazla mevzu ile uğraşamaz." hükmü, siyasi partilere kıyasen siyasi derneklerin de bu tahdidin dışında olduğu yolunda yorumlanmak gerekir.

Görüldüğü ki, sayan iddia makamının "mensub oldukları dernekler siyasetle istigal edemedikleri halde dernek adına mezkûr bildiri ile siyasetle istigal ettikleri, bir siyasi partinin leh ve aleyhinde faaliyet gösterdikleri, aynı zamanda gayeleri dışında faaliyette buldukları" yolundaki iddiası gerçeğe tamamiyle aykırı olup ortada suç teşkil eden hiçbir eylem bulunmamaktadır.

Nitekim, memleketimizin en ileri gelen hukukçularından meydana gelen, ^üstatelik siyasi gaye güden siyasi bir dernek de olmayan "Türk Hukuk Kurumu" dahi, Kayseri'deki son korkunç irtica ayaklanması üzerine bir bildiri yayınlayıp: "Devrimleri ve toplum hayatımızın temellerini durmadan baltalayan ve toplumsal ~~würden~~ bunalımı müzminleştiren bu gidişin bir an önce durmasını sağlamak için kendisine düşen görevlerden kaçınan siyasi partiler, bu tutumlarıyla vatan ihaneti sınırına doğru sürüklenmektedir." diyerek gerek iktidar, gerek muhalefet partilerini uyarmayı tabii bir görev bilmiş ve böyle bir uyarıcı bildiri yayınlamakta suç teşkil eden hiçbir yön görmüştür. (Bildirinin ilgili bölümlerinin derçolunduğu 14 Temmuz 1969 tarihli Akşam gazetesinin ~~würden~~ müşhası savunmamıza ~~würden~~ olarak sunulmuştur.)

Şunu da belirtelim ki, bildirideki bir dizgi yanlışlığı, isteğimiz üzerine, 21 Ocak 1969 tarih ve 62 sayılı "Türk Solu" dergisinin 2 nci sayfasında aynen şu yolda düzeltilmiş bulunmaktadır: "Düzeltilme: Dergimizin 59. sayısının son sayfasındaki TIP delegelerine çağrıyı hazırlayanların bildirdiğine göre, esasen bildirinin metninden ve ~~würden~~ hazırlayanlardan hiçbirinin TIP üyesi olmamasından da açıkça anlaşıldığı üzere, çağrının son paragrafında delegelere hitaben "Partiniz" diye "n" ile yazılmak gereken söz, yanlışlıkla "m" ile "Partimiz" diye yazılmıştır. Düzeltiliriz."

2) Kaldı ki, farz-ı muhal olarak bir an için bu türlü eylemlerin derneklerimizin görevleri dışında kaldığı farz edilse dahi:

Cemiyetler Kanununun 34 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının uygulanması için, "derneğin" amaç ve konusu (görevleri) dışında faaliyette

bulunması gerekir. Dernek ise, ancak iradesini kendileriyle açıklayabildiği "organ"larının irade beyanlarıyla görevleri dışına çıkabilir.

İmdi, Cemiyetler Kanununun 26 nci maddesinin 1 inci fıkrasına göre: "Cemiyetin merkez idare heyetleri (...) resmî ve hususî işlerde cemiyeti temsil eder. İdare heyeti kendi azasından bir veya birkaçına temsil salâhiyyeti verebilir."

Bu hüküm gereğince , ancak derneğin merkez idare heyeti ve (Alman Medenî Kanununun 30 uncu paragrafındaki duruma benzer bir yolda) bu heyetin üyelerinden olup da kendisine temsil yetkisi verilen üye, organ sıfatına sahiptir. Gerçekten de, İsviçre Federal Mahkemesinin belirttiği üzere: "Organlar, hâkâmî şahsın haricinde karşı faaliyete geçmesi için kanunun veya statünün tesbit ettiği teğkilâta göre vicdudî lâzımgelen şahıslar veya heyetlerdir." (Ord. y. Prof. Dr. Hafız Veldet Velidedeoğlu, Medenî Hukuk Dersleri, Şahin Hukuku, İstanbul 1951, s. 327.)

Olayda ise, merkez idare heyeti, üyelerinden birine böyle açık oturuma katılmak ve bildiri yayınlamak konusunda hiçbir temsil yetkisi vermemiş. Tiyatrecular Sendikası (Ti-Sen) tarafından üfür dernekler gibi İşçilik Ve Fahişlikte Savaş Derneği üyelerinden de her hangi bir kimsenin açık oturuma yalnızca bir konuşmacı olarak gönderilmesinin istenmesi üzerine o tarihte merkez idare heyeti üyeleri dışında bulunan Prof. Dr. İsmet Sangurbey'i yalnızca bir konuşmacı dernek üyesi sıfatıyla açık oturuma katılacak bir konuşmacı olarak göndermiş. Özellikle bildiri yayınlamak konusunda hiçbir yetki de vermemiş. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile Şevki Akçit ise açık oturuma kendi adlarına çağrılmaglar ve gene kendi adlarına katılmaglardır.

Bundan dolayı, Cemiyetler Kanununun 26 nci maddesinin 1 inci fıkrasının gereğince derneği temsile yetkili merkez idare heyeti üyelerinden olmayan kişiler tarafından, yani "organ" sıfatı bulunmayan üyeler tarafından yalnızca bir üye ve konuşmacı olarak ya da kendi adlarına açık oturumda yapılan konuşma ve yayınlanan bildiriyle, bizzat ve doğrudan doğruya derneğin kendisinin de görevleri dışına çıkma sayılamayacağı aşikârdır.

3) Bundan önceki bendde de belirtildiği üzere, Cemiyetler Kanununun 26 uncu maddesinin 1 inci fıkrasındaki ceza hükmünün uygulanabilmesi için "derneğin", yani "dernek organlarının" dernek amaç ve konusu (görevleri) dışında faaliyette bulunması gerekir. Bundan dolayı, aslında dernek, Prof. Dr. İsmet Sangurbey'i açık oturuma katılacak herhangi bir üye ve bir konuşmacı olarak göndermiş olmakla birlikte, "bir temsilci" diye göndermiş ve açık oturumdaki konuşmasıyla ve yayınlanan bildiriye katılmasıyla dernek tüzüğündeki görevler dışına çıkma farzedilse dehi, bu yüzden bizzat ve doğrudan doğruya derneğin kendisi görevleri dışına çıkma sayılmaz ve Cemiyetler Kanununun

34 üncü maddesinin 1 inci fıkrasındaki ceza hükmü, derneği idare edenler hakkında uygulanamaz. Gerçekten de, dernek ve derneği idare edenler, medeni hukukun ve temsil teorisinin genel prensiplerine göre, temsil yetkisi verdikleri kişilerin ancak dernek tüzüğündeki görevler çerçevesinde yaptıkları işlerden sorumlu olup yoksa temsilcilerin dernek tüzüğündeki görevler dışına çıkarak, böylece ~~tanrı~~ yetkilerini aşarak yaptıkları eylemlerden sorumlu değildir.

II. Farz-ı muhal olarak bir an için üyesi bulunduğumuz ~~dernek~~ derneğin "siyasetle iştirak"inin iddianamede ileri sürüldüğü üzere suç teşkil ettiği farzedilse dahi, iddianamedeki cezalandırılmamız ve derneklerimizin feshedilmesi yolundaki isteklerin gene de reddolunarak beraatımıza karar verilmesi gerekir. Gerçekten de :

1) Yüksek Yargı Şey 4 üncü Ceza Dairesinin 20/12/1967 tarih ve E. 5429/K. 6861 sayılı kararında: "siyasetle iştirak" in "taaddid eden eylem ve hareketi kapsar nitelikte bir deyim ve terim olduğu, bu hususun gözetilmesi ve icabında araştırılması gerektiği" belirtildiği gibi, "bir bakanın iddia edilen beyanına karşı bildiride izhar edilen ve bir olaya minhasır kalan bildirideki düşüncenin derneğin siyasetle iştiraki kadını nisbit bir eylem ve hareket niteliğinde bulunmadığı nazara alınmadan yazılı şekilde hükmün tesiri nin bozmayı gerektirdiği" de belirtilmiştir. (Bakınız: Osman Fikret Kayı, Tatbiki-İçtihadlı İsim, Kayıt, Yaş Tashihî Davaları..., İstanbul 1969, s. 132/133.)

2) Cemiyetler Kanununun "Ceza Hükmüleri" başlığında taşıyan Beşinci Faslında kanunun diğer yasaklarına aykırı hareket edilmesi durumunda cemiyetin feshi cezası bulunduğu halde, derneğin amaç ve konuları (görevleri) dışında faaliyette bulunmaması yasağına aykırılık halinde yalnızca ~~dernek~~ cemiyet üyelerine edenlerin on liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılmasıyla yetinilmiş, yoksa cemiyetin feshi diye bir ceza hiçbir şekilde konulmamıştır. Görülüyor ki, sayın iddia makamaının derneklerimizin görevleri dışına çıkmasından dolayı derneklerimizin feshi cezasıyla cezalandırılmasını istemesi, Anayasanın ve Ceza Kanununun en önemli bir prensibi olan "Kanunsuz suç ve ceza olmaz" prensibine de tamamiyle ve açıkça aykırıdır.

3) Derneklerimizi temsile yetkili olmayıp sıfatı yalnızca birer üyeden ibaret olan bizlere karşı açılan ceza davasında, sayın iddia makamaının bağlı başına birer tüzel kişiliği olan ve işbu dava ve yargılamada yetkili organlarıncı hiçbir suretle temsil edilmemekte bulunan, böylece en kutsal bir hak olan müdafaa hak ve ~~haklarından~~ tamamiyle mahrum bulunan derneklerimizin de feshedilmesini, böylece ^{onların da} cezalandırılmasını istemesi, usul hukukunun en ana prensiplerine de tamamiyle ve görülmemiş derecede aykırıdır; pasif husumet yetkisi (sıfatı) olmayan kimselere (bizlere) karşı açılmış olan feshi davasının da kesinlikle reddi gerektiği aşikardır.

S o n u ç

Yukarıda arz edilen sebeplerden dolayı, şayın iddia makamının cezalandırıl-
mamız ve derneklerimizin feshedilmesi yolundaki isteklerinin reddedilerek
beraatımıza karar verilmesini saygılarımızla dileriz.

30 Temmuz 1969

S a n ı k l a r

Prof.Dr.İsmet Sungurbey

Dr.Hikmet Kıvılcımlı

Şevki Akçit

EKLERİ:

- 1) İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği tüzüğü ve kuruluş gerekçesi.
- 2) Demokratik Devrim Derneği tüzüğü.
- 3) 14 Temmuz 1969 tarihli Akşam gazetesi.
- 4) 21 Ocak 1969 tarih ve 62 sayılı Türk Solu dergisi.
